

In zato je — iz vidika strogega kriticizma — škoda, da je Gruden izdal to monotono zbirko. Koliko pametneje bi storil, da bi še počakal. To bi bilo tudi zanj bolje, ker s tem mu bo marsikdo (in tudi sam sebi) očital meglenost in enoličnost njegove lirike, vsled česar pridejo ob veljavo tudi biseri, ki bodo utonili v morju «trepetanj in sanj». In teh biserov je škoda. Med nje štejem pesmi na straneh 18, 32, 45, 46, 55, 59, 62, 63, 76, 82, 84 in 89, — kako lep liričen šopek bi bil to — odličen spomin na ugašajočo impresijonistično poezijo in ki bi Grudnu priboril vse drugo ime kot ga pa mu bo ta zbirka.

Miran Jarc.

Cankar Izidor: Obiski. V Ljubljani, Nova založba, 1920. 176 strani.

Leta 1911. je prinesel „Dom in svet“ iz peresa takratnega urednika, dr. Izidorja Cankarja „Obiske“, interviewe urednika pri raznih naših umetnikih. Za naše slovstvece so bili nenavadna novost, katere smo se izkrajja skoro ustrašili. Saj smo poznali nevšečne, včasih naravnost ostudne primere sličnih interviewov, s katerimi je posebno nemško židovsko časopisje skušalo laskati svojim abonentom in — „obiskancem“. Ko je bila serija končana, smo z veseljem videli, da je bil ta strah prazen. Urednik in obiskanci so svoje delo opravili resno, brez vsake neumetniške in banalne poze. Stvari, ki se zde temu ali onemu na prvi pogled nestvarne intimite, so izšle pač iz zavesti, ki se je morala uredniku poroditi ob njegovem obiskovanju: tako tesno smo stisnjeni skupaj, stopamo si takorekoč na noge, drug gleda drugemu v želodec, in vendar, kako zelo smo si tuji. Zato mu ne smemo zameriti, da ga je pri tej — zmerno uporabljeni — koloraturi vodila praktična misel: zamamiti one, ki so naši umetnosti še tuji in ustvariti na ta način ožji in čim večji kontakt med našo umetnostjo in občinstvom. Saj bi naj ta postranska ornamentika pomagala k temu, da pride do večje veljave glavni namen: urednik je hotel zbrati avtentične priče našega umetniškega stremljenja v začetku dvajsetega stoletja. Umevno je, da se je ob tej priliki odprla tudi retrospektiva v preteklost in da so se morali odpirati vidiki v bodočnost. Tako smo s temi „Obiski“ dobili dragocen dokument naše zgodovine in nad vse zanimiv brevir za sedanjost.

Srečna misel je bila izdati te „Obiske“ v posebni knjigi. Ob tej priliki jih je dr. Cankar pomnožil za dva. Demokratično po alfabetu urejena dvanajstorica nam pripoveduje v tej knjigi o svojih početkih, programih, delih in težnjah: Cankar, Finžgar, Foerster, Jakopič, Jama, Krek, Lajović, Meško, Sardenko, Tavčar, Verovšek, Župančič. Vsi skupaj tvorijo krasen snop iz naše predvojne dobe, zrcalo našega dela na polju umetnosti, zgodovino njegovih uspehov in težav. Knjiga je pravi dokument dobe; o nji velja ne samo za naše literarne in umetnostne zgodovinarje, ampak sploh za vse one, ki niso slepi in gluhi za probleme naše kulture: „Nocturna versate manu, versate diurna!“ Lepo opremljeno knjigo krasi dvanajst dobro uspelih portretov.

J. A. G.

Goethe, Faust. Preveo Milan Savić. (Odabrana Biblioteka 5.) Beograd i Sarajevo 1920. 640+X str.

V „Pristupku“ (str. 1—20) poroča Savić o postanku in vodilnih mislih Fausta v nedostatnih besedah in na način, ki bo k umevanju jedva kaj pripomogel. No, pa saj „u Faustu ni treba ništa drugo videti i tražiti, već samo što je pesnik sam u delo uneo“ (str. 18.): tako kolegijalno potrka Savić Goetheju na rame. Ako so „goetheologi“ nagomilili nad Faustom ogromno

komentarsko literaturo, so to storili „protiv ‚Geteove‘ namere i volje, koji je svagda jasnoću hteo, samo le, da bi svoju naučenost — daleko od svake poezije jače istakli“ (str. 9.). O ti „filolozi“; dobro jim je povedal oni pisatelj, ki je zoblikoval *bon mot*: „die Philologie ist die Wissenschaft des nicht Wissenswerten“. V tolažbo čitateljevo, ki bi mu kljub tem bodrečim besedam ostalo marsikaj nejasnega, je pridjan prevodu še „Rečnik“, ki je pa zelo redkih besed. Mimogrede še posnamemo iz „Pristupka“, da je izšel prvi del Fausta v Savičevem prevodu že leta 1885. Ali kaže drugi ponatis kakšen napredek proti prvemu, mi ni znano:

Tih um je marljiv čitav vek
I s vremenom uzavre snažno lek.

(I. Veštičara.)

„Pristupak“ poroča tudi o Goetheju v srbskem slovstvu: literatura (prevodi, studije) ni baš obsežna. Zanimivo je, da je preveden med drugim tudi Götz von Berlichingen, delo, kojega jedro in smer sta specifično nemška. Pri nas sta najznačilnejša pojava te vrste: Pintarjev prevod *seljanke* (sic!) Hermann in Dorothea ter Funtkov prevod Fausta I. del (l. 1911). Kar se pa tiče vpliva Goethejevega, se mi dozdeva, da ni našel ta *predmetni pesnik* tako čvrstega odmeva med nami, ki nam tiči retorično pridigarska manija tako globoko, kot Schiller. *Glasnik goethejanstva* — kajpak previdno izredčenega — je bil Stritar; *Schillerjeve sledove spoznate pri Koseskem, Gregorčiču* (Oljka, miselna lirika nadovezana na razne dogodke in predmete, kakor v „Pesmi o zvonu“).

O nalogi prevajavca se izrazi Savić, da je glavna stvar „presaditi smisao, koji je u reči a ne голу reč. Prevodilac mora težiti, da nije nigde zagonetan, da mu je prevod nenametljiv tumač (str. 10).“ To naziranje zasluži nekako utesnitev. V gotovih slučajih bo prelagatelj lahko smatral svojo nalogo za dovršeno, ako je srečno izluščil stržen misli iz originala ter ga oblikoval v domači govorici; toda poleg zgolj vsebinske pomenljivosti in lepote imajo verzi še pač tudi dostikrat oblikovno; naj pazi prelagatelj, da nam te ne okrne. Savičev talent je brezdvomno ritmično formalen. Najbolje mu uspejo lirske partije, ki jih skuša dostikrat prevesti tudi v njih metrični obliki:

Opet se blizite, nestalni seni
Ko nekad što ste mutnom vidu mom

ali drugod:

Vi izaslanici
S neba uzdanici
Sletite sad.

Pri tej nedvomni zmožnosti Savičevi za obvladanje formalnih težkoč, nam je nepojmljivo, zakaj tako često samovoljno spreminja metrične oblike originala

U ćeliji, ah! našoj uzanoj
Pri žiškovej svetlosti prijatnoj
I naša nedra postaju već vedra.

(Faustova soba.)

Ni treba še posebe naglašati, da se kreta v partijah, ki so pisane v *Knittelversu*, prelagatelj z večjo svobodo. Kako je pa s točnostjo prevoda?

Sledeče mesto v razgovoru med Faustom in Wagnerjem ne dela razumevanju posebnih težkoč:

Mein Vater war ein dunkler Ehrenmann,
Der über die Natur und ihre heil'gen Kreise
In Redlichkeit, jedoch auf seine Weise,
Mit grillenhafter Mühe sann.

Moj oče je bil širšemu svetu nepoznan poštenjak (dunkel: vilis, neznamenit), ki je razmišljal vestno — pa vendar na svoj način (kot nekritičen samouk) — o naravi in o svetem kolotoku njenih dogajanj. Tako nekako bi poučili o tem mestu prelagatelja od njega naštetih komentarji, ako bi si jih bil ogledal. Treba je videti Saviča, kaj naredi iz tega mesta.

A čudan svetac beše otac moj:
O prirodi, o svem što postaje,
Im'o je čudan nazor svoj,
I ako iskren — čudan ostaje.

Spričo tako neznatnih težkoč ne bi smel nikoli prelagatelj tako kapitulirati. Savič očitno ni razumel, da stoji tukaj fraza „dunkler Ehrenmann“ v prvotnem pomenu, ampak ji je podtaknil današnjega, porogljivega, dasi nekoliko omiljenega, ker se mu ta pomen ni prav skladal z vsebino. Faustov oče ni bil nikak čudak — temveč samouk, diletant, in vsakdo ve, kake nezgode nastanejo, ako se taki zakade v kako stvar z *muhasta vztrajnostjo*. In je li ta prevod še poezija? Večkrat namreč zgubi Savičeva poezija svoj vzlet, se spusti na zemljo in jo krene peš — *Musa pedestris*. —

*Džulići skroviti
Melem lekoviti.*

Taka mesta so za „nas druge“ trda hrana. Dostikrat se sliši — zlasti od slovenske strani zahteva, da naj bi srbski in hrvaški avtorji opustili rabo raznih turških, arabskih... besed. (Vzajemnost bi potem zahtevala, da bi tudi naš pisatelj opustil recimo osamljeno besedo „pičel“, čim je spoznal, da je laška izposojenka.) Sicer se pa ne morem sprijazniti s tem, da bi naj začeli take neslovanske metojke preganjati; saj tvorijo del našega kulturnega zaklada in tudi zanj velja faustovska beseda:

Jesu li od stari' ostale ti stvari,
Prisvoj te sebi, pa jih upotrebi...

Ni dvoma, da bodo v borbi za existenco nadvladale besede domačega izvora, tam kjer gre za pravilno, splošno umljivo govorico; za idijomatski govor, zlasti pa za oznako kulturnega miljeja bodo prožile tujke avtorju neizčrpni material. V verzu:

*Bendželuk divni tvoj je sadržaj
(Du Inbegriff der holden Schlummersäfte)*

smatram turanski „bendželuk“ kot slogu protiven, ker imamo v originalu dragocene kulturne pojme, ki bi jih moral prelagatelj v skladju z originalom podati v domačih besedah.

Tako bi še lahko potrkali tu in tam ob prevodu, prisluškujoč, kje bi nam odgovorila čista struna poezije — žalibog je dosti gluhih mest — in spremili Fausta po vijugastih potih zemeljskega življenja. S precejšnjo zlobnostjo pripomni Nietzsche, da je značilno za nemškega duha, da se mora Faust, doktor štirih fakultet, zavezati s hudim duhom, da zapelje ubogo šiviljo... Tradicionalna konstrukcija basni je gotovo dandanes komu v spotiko, ko želimo razvozljati vse človeške borbe pred zgolj človeškim forumom; kljub oni opazki pa ostane Faust prvega dela tipična slika učenjaka, ki ga zgolj umstveno delovarje odtuji življenju in njega nalogam.

Pa poslovimo se od Fausta, s pogledom na angelje, ki neso njega nesmrtni del v nebo:

Ko teži, radi dan na dan
Taj može biti izbavljen —

Nekoliko preveč naglašča prelagatelj delo in premalo težnjo, obrnjeno proti vzvišenim ciljem.

Sve što je prolazno,
To se simboliše — (II. Chorus myst.)

Simboliše?!

Bili so časi, ko so naši avtorji, živeči v različnih pokrajinah, delali za ožje občinstvo, ki se je zanimalo za njih prizadevanja in se naslajali ob hvaležni, dasi ne vedno kritični pohvali onih krogov. Ko bi se zavedali, kako neprimerno dalje sega v novih razmerah njih glas, bi gotovo nastopali pri svojih publikacijah z večjo opreznostjo. J. K.

Gruden Igo: Primorske pesmi. MCMXX. Založila in izdala Zvezna tiskarna v Ljubljani.

Naša narodna tragedija je tudi Narcisa prisilila, da je stopil iz kroga svojih sanj in so strune njegove lirične duše vzbrnele pod valovi viharjev, ki so zaplesali svoj divji ples nad našim jugom.

Že v epilogu „Narcisa“ je Gruden naznačil ta svoj preobrat, ki je dobil v uvodu Primorske pesmi najkrajši izraz v izzivajočem prašanju

„Kaj bi nam pel o ljubavi, poet?“

in sklepu:

„Poj o sovraštvu in uporu, poet!“

Toda za to zahtevo so Grudnove strune predrhtave in čeprav so njegovi stih tu pa tam bojeviti in grmijo kakor Bezruč (Tržaškim bratom, Begunci, Nabrežinke, Pesem iredentistov), je vendar tak ton pri Grudnu nekaj izjemnega. Grudnova moč leži v pokrajinskem slikanju; kadar pa hoče dati odmeva velikim kaotičnim dogodkom, omahne in njegova beseda postane jecljajoča; najboljši dokaz zato je Naskok (str. 51.) („šrapnel po zraku teče kakor fant vesel!“).

Ta zbirka je po vsebini zelo pestra in tudi v obliki je dokaj zrelejša od prve. Oblika ni več le za uho, temveč je izbran izraz odgovarjajoče vsebine. V „Primorskih pesmih“ je ves Gruden: rasel je pod Zupančičevim vplivom, dokler ni našel lastnega izraza v lepo zvenceh verzih, sonetih in zmernih oblikah, v občutju in razpoloženju in v slikanju pokrajine, ki je veren odtis človeka, ki biva na njej, njegovega mišljenja in čustvovanja. Miran Jarc.